

Наукові перспективи
Видавнича група

ВІСНИК науки та
освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

Bulletin of Science and Education

№8(26) 2024

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

***(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)***

Випуск № 8(26) 2024

Київ – 2024

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 8(26) 2024

Kiev – 2024

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»: журнал. 2024. № 8(26) 2024. С. 1544

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 02.09.2024, № 1/9-24)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність - 035 філологія).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, громадської наукової організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання» та громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходить застосування тематика наукового журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна).

Редакційна колегія:

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✚ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✚ Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волошенко Марина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету "Одеська Політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Гончарук Віталій Володимирович – к.пед.н., старший викладач кафедри хімії та екології «Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини», (м. Умань, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Косетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Литвинська Світлана Віталівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)

- ✚ Матійчин Ірина Мстиславівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)
- ✚ Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Мацько Віталій Петрович - доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Хмельницький, Україна)
- ✚ Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всевітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- ✚ Мізюк Вікторія Анатолівна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- ✚ Міщенко Ірина Іванівна - кандидат мистецтвознавства, доцент, Заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✚ Ніколаєв Микола Ілліч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методику її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- ✚ Новік Крістіна Іванівна - керівник освітнього проєкту Teacher Education Манчестерського університету (Великобританія)
- ✚ Осова Ольга Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Харків, Україна)
- ✚ Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- ✚ Потенко Людмила Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, директор Черкаського інформаційно-учбового тренінгового центру Національного університету «Одеська юридична академія», доцент кафедри іноземних мов НУ «ОЮА», членкиня Центру українського-європейського наукового співробітництва (Одеса, Україна)
- ✚ Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всевітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- ✚ Прокопович Лада Валеріївна - доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософії культури Національного університету «Одеська політехніка» (Одеса, Україна)
- ✚ Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- ✚ Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- ✚ Сидоренко Сергій Іванович - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Сіявська Олена Олександрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Одеса, Україна)
- ✚ Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- ✚ Скляр Ірина Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант(м. Дніпро, Україні)
- ✚ Степанова Наталя Михайлівна - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, заступник з науки директора ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)
- ✚ Стратулат Наталя Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри правничої лінгвістики Національної академії внутрішніх справ, (Київ, Україна)
- ✚ Супрун Володимир Миколайович – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- ✚ Тележкіна Олеся Олександрівна - доктор філологічних наук (спеціальність "Українська мова"), доцент, професор кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, (Харків, Україна)
- ✚ Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- ✚ Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- ✚ Федотова Оксана Олегівна - доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету (Київ, Україна)
- ✚ Чикарькова Марія Юріївна - доктор філософських наук (спец. "філософія культури"), професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- ✚ Шандра Наталя Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- ✚ Шевель Інна Петрівна - кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✚ Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- ✚ Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- ✚ Щербак Олена Володимирівна - кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)
- ✚ Янкович Олександра Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна)
- ✚ Ярослав Сирник - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «ФІЛОЛОГІЯ»

- Avchinnikova H.D.** 17
*HOW THE GERMAN LANGUAGE IS BEING TRANSFORMED THROUGH
THE PERIODIZATION OF ENGLISH BORROWINGS*
- Kocherga G.V., Radkevych G.Yu.** 28
*NATIONALLY-MARKED PHRASES IN THE LANGUAGE-MENTAL
DISCOURSE OF UKRAINIANS*
- Koliasa O.V.** 40
*BEYOND WORLDS: THE ROLE OF NON-VERBAL GRAPHICS IN
POSTMODERN LITERARY TEXTS*
- Styrnik N.S.** 53
*OBSTACLES IN LEARNING AND USING ENGLISH FOR INTERNATIONAL
STUDENTS OF DIFFERENT FIRST LANGUAGE ORIGINS*
- Synyshyna Yu.A.** 68
*TEACHING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE (TESL): METHODS AND
CHALLENGES IN TEACHING ENGLISH TO NON-NATIVE SPEAKERS*
- Tkachenko N.D.** 77
DEDUCTIVE FUNCTIONS OF THE STYLISTIC DEVICES IN FABLES
- Альбота С.М., Парасюк М.В.** 90
*ХАРАКТЕРИСТИКА Й ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ*
- Артеменко С.Б.** 99
*СОЦІОЛОГІЯ НАУКИ Й СОЦІОЛОГІЯ ОСВІТИ КРИЗЬ ПРИЗМУ
МІЖМОВНИХ ОМОНІМІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)*
- Бабелюк О.А.** 112
*ГРАФІЧНА МОВНА ГРА ЯК ВИЯВ ПОЛІФОНІЇ НАРАТОРІВ: ПРАГМА-
СТИЛІСТИЧНИЙ РАКУРС*
- Баланаєва О.В., Мамонова О.І., Дзевицька Л.С.** 126
*ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ*
- Варинська А.М.** 142
КОНЦЕПТ-СИМВОЛ «ПРАПОР» В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Гансчко В.В. <i>ПАРАЛІНГВІСТИКА: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН</i>	154
Горда О.М. <i>КОНЦЕПЦІЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ «СПІЙМАЙ СКОВОРОДУ»</i>	163
Григоренко Т.В., Артџомова Є.О., Ніколаєва А.А. <i>ІННОВАЦІЇ В ГАЛУЗІ ІТ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ЛЕКСИЦІ: АНАЛІЗ НОВИХ ТЕРМІНІВ</i>	175
Загородня Л.З. <i>РЕФЕРЕНЦІЙНИЙ СТАТУС БУТТЄВОГО РЕЧЕННЯ: ПЕРЕКЛАДО- ЗНАВЧИЙ АСПЕКТ</i>	186
Зеленська О.П. <i>ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ДЕКЛАРАЦІЇ (на матеріалі Декларації незалежності США)</i>	198
Зінченко В.М., Морараш Г.В., Риженко К.В. <i>МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЛОВОЇ МОВИ: СТАНДАРТИ- ЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ</i>	217
Івасишина Т.А., Дем'яненко Н.Б. <i>БІБЛІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ МАС- МЕДІА</i>	236
Йолкіна Л.В. <i>МІСЬКИЙ ТА СІЛЬСЬКИЙ ТЕКСТИ В ОПОВІДАННІ ІВАНА НЕЧУЯ- ЛЕВИЦЬКОГО «ВОЛЬНЕ КОХАННЯ»</i>	250
Кінджибала О.С., Харина А.О. <i>РОЗБІЖНОСТІ ТА АНАЛОГІЇ В КОРЕЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МІФОЛОГІЇ</i>	261
Кошарний К.А. <i>АНАЛІЗ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ</i>	271
Лазоренко Є.І. <i>РІЗДВЯНЕ ОПОВІДАННЯ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ</i>	283
Лисак В.М., Попадинець М.В. <i>ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕТИКЕТУ УКРАЇНЦІВ У РЕТРОСПЕКТИВІ</i>	298
Мунтян О.О. <i>ЗАПОЗИЧЕНІ ТЕРМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ</i>	310

Островський О.О. <i>СТУПЕНЕВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КРАЇНАХ ЄС</i>	321
Павлюк Н.Л. <i>ЖАНРОВЕ РОЗМАЇТТЯ ІСТОРИЧНОЇ ПРОЗИ ПЕТРА КРАЛЮКА</i>	330
Передон Н.О. <i>НЕВЕРБАЛЬНИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ІНІЦІАТОРА ПРИМИРЕННЯ</i>	342
Поляруш Н.С., Король І.М. <i>ЖІНКА І ВІЙНА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ДОБИ</i>	355
Птуха В.А., Кухта В.В., Дуб О.Б. <i>РОЛЬ АНГЛІЦИЗМІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИКИ ТА ГРАМАТИКИ</i>	366
Сабат С.І., Мороз Н.І., Луців Р.С. <i>АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ</i>	378
Сизоненко Н.М. <i>КОМАНДНА ГРА ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)</i>	391
Скиба О.В., Сорокіна О.С. <i>ШЛЯХИ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ ВЕСІЛЬНОЇ ТЕМАТИКИ НА ШКІЛЬНИХ УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ</i>	406
Стеценко Н.М., Гетіна А.Д. <i>СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У ПЕРЕКЛАДІ ПОВІСТІ ДЖЕКА ЛОНДОНА «БІЛЕ ІКЛО»</i>	423
Стрелок Н.В., Перова С.В., Козлов Є.Д. <i>ОЦІНКА МОТИВАЦІЙНОГО ТА ОСВІТНЬОГО ЕФЕКТУ ВИКОРИСТАННЯ ГЕЙМІФІКАЦІЇ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ</i>	438
Федькова І.А., Сіладі В.В., Стрелок Н.В. <i>ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТРАДИЦІЙНИХ ТА СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ</i>	451
Фоміна Л.В., Калініченко О.В. <i>МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ</i>	466

Фоміна Л.В., Калініченко О.В., Дзинглюк О.С. 479
*МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ
СТАНДАРТИВ В УКРАЇНІ*

Халаши П.А. 489
*ФУНКЦІЙНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ
АНТРОПОНІМІВ В ІСТОРИЧНОМУ ФЕНТЕЗІ Н. ДОВГОПОЛ «ЗНАЙТИ
КРАЇНУ АМАЗОНОК»*

Циганок І.Б. 499
*МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ОСВІТНЬО-
НАУКОВІЙ, ПРОФЕСІЙНІЙ І ДІЛОВІЙ СФЕРАХ*

Чорний І.В. 510
*НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В
ІСТОРИЧНИХ ДЕТЕКТИВАХ В. ДОБРЯНСЬКОГО*

Швець Ю.В. 522
*ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ГУСТАТОРНИМ КОМПОНЕНТОМ У ЛІНГВО-
МЕНТАЛЬНОМУ ФОКУСІ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ
(НА МАТЕРІАЛІ ЗРАЗКІВ КЛАСИЧНОЇ І СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ 18 – 21ст.)*

Шоля І.С. 540
*ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА (ВОКАТИВУ) У
ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ*

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Bets Yu.I., Bets I.O. 550
*INTENSIFICATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION
PROCESS OF THE FUTURE TRANSLATOR USING INFORMATION AND
COMMUNICATION TECHNOLOGIES*

Burak V.G. 561
*MODERNIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF HOTEL AND
RESTAURANT SPECIALISTS IN THE CONDITIONS DIGITIZATION OF
EDUCATION AND DISTANCE LEARNING*

Chornous V.P. 574
*THE THEORETICAL ASPECTS OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE
OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS*

Chyrva H.M., Honcharuk V.V. 583
*METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE FORMATION OF BUSINESS
ETHICS IN MODERN CONDITIONS*

Gusak L.Ye., Malenytskyi D.S. 594
CREATIVE APPROACHES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

- Hurin R.S.** 604
FROM THE EXPERIENCE OF TEACHING THE COURSE «THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS OF PSYCHOLOGY» TO THE MAGISTRATES OF PSYCHOLOGY
- Novakivska L.V.** 614
STUDYING UKRAINIAN LITERATURE IN THE SYSTEM OF SPECIALIZED EDUCATION
- Shayner H.I., Havran M.I., Krasa H.V.** 627
REALITIES AND TRENDS OF ACADEMIC MOBILITY OF STUDENTS AT UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS
- Svyrydenko D.B., Revin F.H.** 638
THE ECONOMIC FACTORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
- Анпілогов Д.І.** 652
ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ ПРИ НАВЧАННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
- Барсуковська Г.П., Клевака Л.П., Кирста Н.Р.** 664
МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ПІДХОДИ В ОСВІТНІХ ПРОГРАМАХ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ: РОЗКРИТТЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
- Бацуровська І.В., Лимар О.О.** 678
ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ
- Близнюк М.М., Шевченко А.І.** 689
ФАХОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В ГАЛУЗІ ДИЗАЙНУ
- Богоніс П.Л.** 703
ПОЧАТКОВЕ НАВЧАННЯ ПІДЛІТКІВ В НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ (СУЧАСНИЙ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС)
- Бондаренко Т.Г., Погрібна О.О.** 717
СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ МАГІСТЕРСЬКОГО ПРОЄКТУ СТУДЕНТІВ-МЕДІЙНИКІВ
- Бондарович О.П., Волков М.С., Богданов М.В.** 736
ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ В НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СПОРТСМЕНІВ
- Ботузова Ю.В.** 751
СВІТОГЛЯДНИЙ КОНТЕКСТ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

- Будовська Н.А., Краснощок А.В.** 761
ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У НАВЧАННІ ДИСЦИПЛІН СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ
- Вергун А.Р., Сергієнко В.О., Ягело С.П., Вергун О.М., Калитовська М.Б., Кіт З.М., Олексюк О.Б., Карпишин Н.В., Мацяк Ю.М.** 775
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРВИННОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА НАЯВНІСТЬ ПЛАГІАТУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ СПІВРОБІТНИКІВ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: АНАЛІЗ ІМПЛЕМЕНТАЦІЙНОГО ДОСВІДУ
- Вінтюк Ю.В.** 794
ЗАСТОСУВАННЯ ФІЛЬМОТРЕНІНГІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХОВИХ ПСИХОЛОГІВ
- Воронкова А.А., Басюк Л.В., Зайка Т.П.** 809
ВПЛИВ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ ПЕРЕВІРКИ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
- Голюк О.А., Палій А.М., Слатвінська А.А.** 826
КОНТЕКСТНО-КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ
- Гриньов Р.С.** 837
ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ
- Демченко В.М.** 848
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
- Десятник К.В., Грицак П.О.** 862
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Дмитренко В.І.** 877
ДИСЦИПЛІНА «ОРГАНІЗАЦІЯ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРА З ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ: ДОСВІД ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА
- Довженко Т.О.** 889
ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

- Єфімчук О.М., Макода С.Л., Сандульський С.М., Луцько П.Є., Петрик О.О.** 902
ТАНЕЦЬ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ
- Жовтоніжко І.М., Боднар М.О.** 917
*ЯКІСТЬ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ДО МАЙБУТНІХ
ЗМІН (НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЕЛЕКТРО-
ННИХ ПОСІБНИКІВ)*
- Заєць С.С., Кривохижа А.М., Маркіна В.В.** 931
*ЛІДЕР ТА ВИБІР ЛІДЕРСТВА В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ –
ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ*
- Ігнатенко Н.В.** 946
*ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ У
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ 1991-1996 РР.*
- Казачінер О.С., Бойчук Ю.Д.** 959
*ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМУ «ЗБІЛЬШЕННЯ-ЗМЕНШЕННЯ» У
ПРАКТИЦІ КАЗКОТЕРАПІЇ*
- Канішевська Л.В.** 972
*ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-
КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ*
- Каньоса Н.Г., Бабюк Т.Й.** 982
*ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ
СУБ'ЄКТАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ*
- Кравченко О.П.** 996
*ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ФАРМАЦЕВТІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ
ПОТРЕБ*
- Литвин І.М., Байдюк Н.В.** 1003
*ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ТА
БАТЬКІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО
НАВЧАННЯ*
- Лі Юйлін** 1012
*СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ВЧИТЕЛЯ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА*
- Маслова І.А., Нашкородова К.В., Пукаленко В.А.** 1021
*ОСВІТНЄ ПІДПРИЄМНИЦТВО: НОВИЙ ВИКЛИК ПЕДАГОГІЧНІЙ
ПРАКТИЦІ*

Миздренко О.М., Годун Н.І., Палієнко О.А. <i>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТРАВМАТИЗМУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ</i>	1033
Москаленко А.М. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В МАЙБУТНІХ УПРАВЛІНЦІВ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ</i>	1052
Найда Р.Г., Панченко О.О. <i>ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ</i>	1064
Поляк-Свергун М.М. <i>МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І НАВИЧОК У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ</i>	1077
Прокопів Л.М. <i>ОСОБЛИВОСТІ ДОБРОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ (90-ТІ РР. ХХ-ПОЧАТОК ХХІ ст.)</i>	1089
Пупена В.Ю. <i>ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ</i>	1102
Радул О.С., Радул В.В., Михайліченко І.В. <i>РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (20-І РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)</i>	1113
Реброва Г.О., Галіцян О.А. <i>ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА</i>	1127
Резунова О.С. <i>РОЗВИТОК НАВИЧОК РЕФЛЕКСІЇ ЯК НЕОБХІДНОГО КОМПОНЕНТА САМОЕФЕКТИВНОГО ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	1136
Ровенчак І.І., Котик Л.І. <i>АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА СУСПІЛЬНА ГЕОГРАФІЯ» У ВИЩІЙ ШКОЛІ</i>	1145
Самойленко О.А., Антонюк О.І., Патлайчук О.В. <i>УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА</i>	1159

- Степанова Н.М.** 1171
*РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ У
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ*
- Теренко О.О.** 1183
*СТАН ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ У ПЕРІОД РИНКОВИХ ВІДНОСИН (1866-
1900) У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ*
- Трейтяк Д.В.** 1197
*ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ
РОЗВИТКУ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ*
- Трофименко О.А.** 1209
*КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ ВИМІРЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ
ПОЗИЦІЇ ПЕДАГОГА*
- Філіпчук О.Р.** 1219
*СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ШКОЛЯРІВ У
СУЧАСНОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ*
- Фоміна Л.В.** 1228
*ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗВО – ОСНОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ*
- Хань Цзяє** 1243
*ОГЛЯД ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ
ЦІННІСНОГО СВІТОГЛЯДУ У СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕДЖІВ
КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ*
- Харченко І.І.** 1258
*МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ПСИХОДАГНОСТИЧНИЙ
АСПЕКТ*
- Чопак Є.В.** 1270
*ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬ-
ТУРНОГО МОВЛЕННЄВОГО СЕРЕДОВИЩА*
- Шанскова Т.І., Коновальчук І.М., Рудницька Н.Ю.** 1281
*ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕАТИВНИХ ОСВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ*
- Шпак В.П., Гнезділова К.М.** 1291
*ТЕОРІЯ КОННЕКТИВІЗМУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ*

СЕРІЯ «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»

- Алєєва Я.А.** 1305
РЕСТИТУЦІЯ МАЙНА РЕПРЕСОВАНИХ РАДЯНСЬКИМ РЕЖИМОМ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ
- Бабич В.І.** 1319
АНТИАЛКОГОЛЬНА КАМПАНІЯ ЧАСІВ ПЕРЕБУДОВИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ УРСР (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ОБЛАСНОЇ ПРЕСИ)
- Виговський М.Ю.** 1335
ВСЕУКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКОВНА РАДА І ЦЕРКОВНА ПОЛІТИКА УНР ТА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПЕРШИХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 1917-1920 РОКІВ
- Горохівський П.І.** 1347
СОЦІАЛІСТИЧНЕ ЗМАГАННЯ У 30-х РОКАХ ХХ ст. ЯК ЗАСІБ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРУДЯЩИХ (на матеріалах преси Христинівського району)
- Дем'янчук А.Л.** 1359
ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ТА СТАН САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ ХVІІІ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ
- Доценко В.О.** 1373
БОРОТЬБА ПОГЛЯДІВ ТА ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ЯК ВІДЗЕРКАЛЕННЯ ЦЕРКОВНОЇ ПОЛІТИКИ МІНІСТРІВ ІСПОВІДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ВАСИЛЯ ЗЕНЬКІВСЬКОГО ТА ОЛЕКСАНДРА ЛОТОЦЬКОГО
- Жолоб М.П.** 1386
ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ОГІЄНКА НА ПОСАДІ МІНІСТРА ІСПОВІДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЯК АПОГЕЙ ТА ПІДСУМОК УКРАЇНІЗАЦІЇ ТА УПОРЯДКУВАННЯ ЦЕРКОВНОГО ЖИТТЯ В ДОБУ ПЕРШИХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 1917-1920 РОКІВ
- Журило Д.Ю.** 1399
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ НА ПРИКЛАДАХ ПРОФЕСОРІВ МУХАЧОВА ТА БАРАБАШОВА
- Задворний А.О.** 1413
РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС В ПОЛЬЩІ У ПЕРІОД 2004-2006 РР.

Задорожнюк А.Б. 1420
*ФОТОГРАФІЧНІ ЗОБРАЖЕННЯ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО КІН. ХІХ –
ПОЧ. ХХ СТ. ЯК НАУКОВЕ ДЖЕРЕЛО ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«ІСТОРІЯ ПОДІЛЛЯ»*

Кінд-Войтюк Н.В. 1434
МАСОНСТВО В УКРАЇНІ У ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Кліщ О.Л. 1449
*ТРАДИЦІЙНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ЯК ОСНОВА ГОСПОДАРСЬКОГО
ЗАНЯТТЯ НА БОЙКІВЩИНІ*

Мельник Т.Г. 1458
АДВЕНТИСТИ СЬОМОГО ДНЯ НА ПОДІЛЛІ В 1921-1941 РОКАХ

Плазова Т.І. 1468
*АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З БОКУ
РОСІЇ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ*

Синчак Б.А., Полумисна О.О. 1483
*ПРОБЛЕМАТИКА ЦИТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИМИ МЕДІА ІНОЗЕМНИХ
ЗМІ*

Троян П.Ю. 1492
*ЗВ'ЯЗКИ ВІДОМОГО МАНДРІВНИКА М. МИКЛУХО-МАКЛЯЯ З
УКРАЇНОЮ*

Фрадкіна Н.В. 1508
*ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ М.Ф. СУМЦОВА (ДО 170-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ)*

Чучалін О.П. 1519
*МОНАСТИРІ ТА ЧЕРНЕЦТВО КИЇВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ СИНОДАЛЬНОГО
ПЕРІОДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ*

СЕРІЯ «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО»

Прокопович Л.В. 1534
РЕКЛАМНИЙ КОСПЛЕЙ В ДРАМАТУРГІЇ СУЧАСНОГО КІНО

УДК 81'276.6:61:159.9

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8\(26\)-466-478](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-8(26)-466-478)

Фоміна Людмила Володимирівна кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри української мови, основ психології та педагогіки, Харківський національний медичний університет, пр. Науки, 4, м. Харків, 61000, тел.: (057) 707-73-80, <https://orcid.org/0000-0001-5191-3596>

Калініченко Ольга Василівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, основ психології та педагогіки, Харківський національний медичний університет, пр. Науки, 4, м. Харків, 61000, тел.: (057) 707-73-80, <https://orcid.org/0000-0002-3392-6083>

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті проведено аналіз психологічних і лінгвістичних аспектів мовленнєвої комунікації лікаря. Розглянуто сутність професійної комунікації медичного працівника, сформовано тактику дій у конфліктних ситуаціях, описано психологічний портрет агресивного пацієнта. Автори статті розробили інтегративний (теоретико-методологічний) підхід до дослідження феномену комунікативної компетентності лікаря; описали психологічні й лінгвістичні аспекти формування та функціонування комунікативної компетентності лікаря у конфліктних ситуаціях; визначили роль комунікативної компетентності у формуванні образу лікаря-професіонала.

Метою статті є дослідження психологічних і лінгвістичних аспектів комунікації між лікарем і пацієнтом у конфліктних ситуаціях, окреслення шляхів формування професійної комунікативної компетентності медичного працівника.

Визначено, що сам статус пацієнта передбачає психологічний бар'єр через його особливий внутрішній стан, який характеризується стривоженістю, боязливістю, напруженістю та невпевненістю в собі, що перешкоджає і лікарю, і пацієнту досягти успіху при комунікації. Соціально-культурні бар'єри часто спровоковані професійними, віковими, релігійними, етнічними чи соціальними відмінностями між лікарем і пацієнтом. Комунікативні бар'єри найчастіше викликані когнітивними та лінгвістичними причинами.

Складним комунікативним викликом для лікаря є ведення діалогу з агресивним пацієнтом. Розв'язати конфлікт допоможуть підтримання зорового контакту; увага до слів та невербальної мови співрозмовника; повтори, уточнення; прояв ставлення до ситуації, а не до особистості; резюмування й підтвердження. Для правильного ведення діалогу з пацієнтом лікарю рекомендується використовувати відповідні тактики: тактику збереження обличчя, тактику «противник – партнер», тактику контрасту, тактику звернення по допомогу, тактику індивідуального зобов'язання.

Ключові слова: лікар, пацієнт, професійна комунікація, тактика спілкування, тип пацієнта, психологічний аспект, лінгвістичний аспект, тривожність, фази комунікації.

Fomina Liudmila Volodymyrivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Ukrainian Language, Principles of Psychology and Pedagogics, Kharkiv National Medical University, Ave. Nauky, 4, Kharkiv, 61000, tel.: (057) 707-73-80, <https://orcid.org/0000-0001-5191-3596>

Kalinichenko Olga Vasylivna Candidate Of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language, Principles of Psychology and Pedagogics, Kharkiv National Medical University, Ave. Nauky, 4, Kharkiv, 61000, tel.: (057) 707-73-80, <https://orcid.org/0000-0002-3392-6083>

SPEECH COMPETENCE OF MEDICAL PROFESSIONALS IN CONFLICT SITUATIONS: PSYCHOLOGICAL AND LINGUISTIC ASPECTS

Abstract. The article analyzes the psychological and linguistic aspects of the doctor's speech communication. The essence of a doctor's professional communication is considered, the tactics of action in conflict situations are formed, and the psychological portrait of an aggressive patient is described. The authors of the article also developed an integrative (theoretical-methodological) approach to the research of the phenomenon of the doctor's communicative competence; described the psychological and linguistic aspects of the formation and functioning of the doctor's communicative competence in conflict situations; determined the role of communicative competence in forming the image of a professional doctor.

The purpose of this article was to study the psychological and linguistic aspects of communication between a doctor and a patient in conflict situations,

to outline the ways of forming a doctor's professional communicative competence.

It was determined that the very status of the patient implies a psychological barrier due to his special internal state, which is characterized by anxiety, timidity, tension and self-doubt, which prevents both the doctor and the patient from achieving success in communication. Socio-cultural barriers are often triggered by professional, age, religious, ethnic or social differences between doctor and patient. Communication barriers are most often associated with cognitive and linguistic reasons.

A difficult communicative challenge for a doctor is conducting a dialogue with an aggressive patient. Maintaining eye contact will help reduce conflict; attention to the words and non-verbal language of the interlocutor; repetitions, clarifications; showed an attitude to the situation, not to the individual; summary and confirmation. In order to properly conduct a dialogue with the patient, the doctor is recommended to use appropriate tactics: face-saving tactics, "opponent-partner" tactics, contrast tactics, help-seeking tactics, and individual commitment tactics.

Keywords: doctor, patient, professional communication, communication tactics, type of patient, psychological aspect, linguistic aspect, anxiety, phases of communication.

Постановка проблеми. Сучасна медицина характеризується стрімким прогресом у сфері підвищення якості надання медичної допомоги завдяки створенню та удосконаленню діагностичних і лікувальних технологій. Однак для ефективного лікування хворих важливо мати не тільки високопрофесійних фахівців та досконалу апаратуру, а й дотримуватися основних принципів медичної етики.

У медичній діяльності найбільш суперечливим з погляду моральної та правової оцінки слід вважати такий психосоціальний феномен, як взаємини «лікар – пацієнт». Якщо розглядати цю проблему в історичному аспекті, то варто зазначити, що в різні епохи суспільство неоднозначно сприймало відносини між лікарем та хворим. У цій системі провідна роль належала лікареві, оскільки він здійснював лікувальний процес, а пацієнт потрапляв у залежність від лікаря, оскільки звертався до нього по допомогу, щоб зменшити страждання, викликані хворобою. Цілком логічно, що протягом тривалого часу розроблялися принципи підтримки пацієнта, які згодом трансформувалися у концепцію прав пацієнта, яка включає перелік основних свобод та обов'язків, на підставі яких людина отримує медичну допомогу.

Спілкування лікаря з пацієнтом є важливою частиною лікувального процесу. Успішного завершення комунікації можна досягнути лише тоді,

коли відбувається обмін інформацією та її адекватне розуміння. З погляду психології комунікація має багато компонентів, які визначають успішність цього процесу як у загальнолюдському розумінні, так і в певній специфічній галузі. Що стосується медицини, то комунікація є процесом двостороннього обміну інформацією між лікарем та пацієнтом, який починається з перших хвилин їхньої зустрічі. Важливо, щоб при спілкуванні з пацієнтом лікар володів прийомами медичної психології й етики, комунікативними тактиками, стратегіями та застосовував їх у своїй практичній діяльності.

Комунікативна компетентність лікаря – надзвичайно важлива професійна характеристика, від якої залежить його успішність. До кожного хворого потрібно використовувати індивідуальний підхід, індивідуальні форми спілкування та заходи лікарського психотерапевтичного впливу, особливо при спілкуванні з так званими «важкими хворими», агресивними пацієнтами чи через ризик розвитку конфліктних ситуацій.

Моральною доктриною сучасної медицини є інформована згода, оскільки вона забезпечує надання пацієнту свободи вибору щодо майбутнього медичного втручання. Значення поінформованості пацієнта у медичній практиці підкреслено у Європейській хартії прав пацієнтів в Україні [1], де у статті 3 «Право на отримання інформації» наголошено: «Кожна особа має право на отримання повного обсягу інформації щодо стану здоров'я, медичної допомоги, в тому числі медичного втручання, можливостей і умов використання результатів медичної допомоги та усіх доступних сучасних технологій». Ця інформація є обов'язковою попередньою умовою проведення будь-якої маніпуляції та лікування, включаючи участь у наукових дослідженнях.

Виходячи з аналізу проблеми, яка досліджується, доцільно виокремити ряд взаємопов'язаних теоретичних та практичних завдань, що вимагають наукового розгляду, зокрема:

- 1) розробка інтегративного (теоретико-методологічного) підходу до дослідження феномену комунікативної компетентності лікаря;
- 2) вивчення психологічних і лінгвістичних аспектів формування та функціонування комунікативної компетентності лікаря у конфліктних ситуаціях;
- 3) визначення ролі комунікативної компетентності у формуванні образу лікаря-професіонала.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У численних дослідженнях, присвячених феномену комунікативної компетентності, основні акценти зроблено на соціально-психологічних характеристиках спілкування, етичних засадах, інтерпретації комунікативних актів, особливостях використання вербальних і невербальних засобів спілкування.

Ряд сучасних українських і зарубіжних дослідників пов'язують ефективну комунікацію в медицині зі скороченням витрат на її фінансування. Щоб зменшити ризик повторних скарг на здоров'я, медичні працівники повинні надавати пацієнтам адекватну інформацію, яку б вони могли своєчасно використати для профілактики захворювань. Якщо будь-який з етапів лікувального процесу порушується, надання медичної допомоги стає неефективним, збільшується кількість пацієнтів, які потребують стаціонарної та невідкладної допомоги, що, відповідно, лягає тягарем на систему охорони здоров'я.

Українська дослідниця О. М. Юдіна [2] вважає, що без ефективної комунікації якість медичної допомоги була б суттєво нижчою. Авторка виокремлює кілька компонентів ефективної комунікації в медичному закладі: медичну грамотність, культурну компетентність і мовні бар'єри. Якщо будь-який із цих компонентів скомпрометований, то ефективного спілкування не відбувається. Науковиця наголошує, що ефективна комунікація обов'язково є двовекторною (скерованою в обидва боки): між пацієнтами та працівниками системами охорони здоров'я.

Р. Гревсова [3] зазначає, що ефективна комунікація є важливим фактором у взаємодії між медичною сестрою та пацієнтом і основним компонентом медсестринського догляду. На її думку, якщо спілкування в діаді «медсестра – пацієнт» орієнтоване на пацієнта, то воно є терапевтичним. У запропонованій комунікативній моделі авторка робить наголос саме на людині, а не на пацієнті, оскільки хворий насамперед є особистістю, а не пацієнтом. Передбачається, що якщо запропонована модель буде застосовуватися усіма особами, що здійснюють догляд за пацієнтами, то повага до гідності особистості матиме вирішальне значення.

Сучасні зарубіжні дослідники теорії й практики комунікації в медицині [4] у своїх дослідженнях зосередились на вивченні впливу емпатії з боку лікаря на ефективність комунікативного акту із пацієнтом. Дослідники встановили, що практикуючі лікарі, які витрачають час на співчуття та передають пацієнтам позитивні повідомлення, одночасно покращують низку їх психологічних і фізичних станів, підвищують загальну задоволеність пацієнтів лікуванням, не завдаючи жодної шкоди. Ці ефекти схожі на ефекти багатьох поширених фармакологічних методів лікування станів пацієнтів.

Окремі науковці [4; 5] зосередили своє дослідження на комунікації під час повідомлення різних медичних даних, зокрема на визначенні стратегій донесення до керівників та населення наукових доказів у сфері охорони здоров'я. На їхній погляд, доказові дані про стан здоров'я, як невід'ємний компонент трансляції знань про здоров'я, є набором важливих

інструментів для зменшення розриву між наукою та практикою. Розвиток цифрових і соціальних медіа змінив концепцію комунікації, надавши нові прямі та потужні платформи для комунікації між дослідниками та громадськістю.

Загалом варто визнати, що останнім часом розуміння терапевтичної ролі слова у лікарській практиці постійно зростає. Однак ціла низка питань у цій галузі в психологічному і лінгвістичному аспектах розроблена недостатньо, що й визначає актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – дослідження психологічних і лінгвістичних аспектів комунікації між лікарем і пацієнтом у конфліктних ситуаціях, окреслення шляхів формування професійної комунікативної компетентності медичного працівника.

Виклад основного матеріалу. У процесі медичної комунікації лікаря з пацієнтом комунікативна мета полягає у задоволеності пацієнта наданою йому медичною допомогою (у більшості випадків це основна мета); задоволеності лікаря проробленою роботою та досягнутими результатами лікування, розуміння і запам'ятовування пацієнтом рекомендацій. Ефективна комунікація у цій сфері може мати й значні клінічні результати: стійке зниження артеріального тиску чи покращення якості життя при больових синдромах.

Спілкування лікаря з пацієнтом часто супроводжується комунікативними, психологічними чи соціально культурними бар'єрами. Існування психологічного бар'єру передбачає сам статус пацієнта, внутрішній стан якого характеризується стривоженістю, боязливістю, напруженістю та невпевненістю в собі, що перешкоджає і лікарю, і пацієнту досягти успіху при комунікації. Соціально-культурні бар'єри часто спровоковані професійними, віковими, релігійними, етнічними чи соціальними відмінностями між лікарем і пацієнтом. Комунікативні бар'єри найчастіше пов'язані з когнітивними та лінгвістичними причинами.

Основними комунікативними бар'єрами у процесі спілкування лікаря з пацієнтом є:

1. Лікар перебиває розповідь пацієнта. Як свідчать дані психологічних досліджень у галузі медичної комунікації, найчастіше це відбувається уже на 18 секунд. І лише близько 20 % пацієнтів завершують формулювання своїх скарг без перебивання розповіді лікарем. Тому основною вимогою до лікаря у цьому контексті має бути терплячість, толерантність і вміння вислухати пацієнта.

2. Лікар в основному акцентує увагу на медичному контенті свого мовлення, ігноруючи емоційну складову.

Одним із найважливіших етапів комунікації лікаря з пацієнтом є етап встановлення первинного контакту, що зазвичай відбувається безпосередньо в лікарському кабінеті під час першого прийому, а значно рідше – опосередковано в ході телефонної розмови. Основна мета встановлення первинного контакту з пацієнтом полягає у створенні довірливої атмосфери та формуванні професійної взаємодії на засадах взаємоповаги і паритетності.

Первинний контакт встановлюється шляхом проходження таких фаз спілкування:

- *контактна фаза*: знайомство – психологічний контакт – перше враження – передумова до спілкування – міжособистісна взаємодія (найкоротша фаза);

- *фаза орієнтації*: з'ясування причини візиту пацієнта до лікаря – спостереження за невербальною поведінкою пацієнта – визначення міжособистісної дистанції (життєвий досвід, соціальний статус) – активне слухання пацієнта (рівна мімічна і частково жестикуляційна реакція лікаря на інформацію пацієнта, що спрямована на процес психологічного наближення пацієнта, його заспокоєння, зниження напруги, часткове полегшення) – встановлення взаєморозуміння / виникнення антипатії;

- *фаза аргументації*: найбільш активна фаза, яка передбачає отримання додаткової інформації вербальним або невербальним способом (вербальний спосіб – додаткові запитання з метою уточнення інформації, отриманої в процесі бесіди з пацієнтом, невербальний спосіб – огляд пацієнта);

- *фаза корегування або зворотного зв'язку*: завершальна фаза, під час якої лікар підбиває підсумки бесіди, зокрема переконується в тому, що пацієнт правильно його зрозумів; дає йому можливість поставити запитання, які виникли у ході спілкування; наголошує на основних етапах лікування; повідомляє час і дату наступного візиту та обов'язково оптимістично налаштовує пацієнта, бажаючи йому швидкого одужання.

Погоджуємось з українською дослідницею І. Р. Гуменною [6], що найбільш поширеним алгоритмом клінічного спілкування є Калгарі-Кембриджська модель медичної консультації, яка застосовується з метою вироблення ефективної комунікації та охоплює весь процес консультування. Ця модель спілкування складається з п'яти послідовних етапів, кожен з яких включає завдання, вирішення яких потребує певних навичок. Калгарі-Кембриджська модель медичної консультації має такий вигляд:

1. *Початок прийому*: підготовка до консультації, встановлення початкового взаєморозуміння, визначення причини консультації.

2. *Збір інформації*: використання відкритих та закритих запитань, активне слухання, уловлювання мовних та позамовних сигналів.

3. *Огляд*: уточнення готовності пацієнта і роз'яснення проходження процедури фізикального обстеження.

4. *Пояснення та планування*: зрозумілі пояснення мовою пацієнта, відповіді на запитання, психологічна підтримка пацієнта.

5. *Завершення консультації*: уточнення, формулювання підсумків, озвучення подальшого плану лікування.

У процесі збору анамнезу захворювання комунікативна тактика спілкування передбачає коректне формулювання запитання; вміння лікаря вислухати пацієнта, перекодувати медичну інформацію доступною для його розуміння мовою з урахуванням вікових та статевих психологічних особливостей; уникнення зайвої емоційності, щоб не налякати пацієнта; дотримання предмета і теми бесіди. Для збору первинної інформації важливе значення має використання прийому «активного слухання», суть якого полягає у витримуванні паузи, узагальненні, повторенні та уточненні повідомленої пацієнтом інформації, резюмуванні отриманих даних.

Має слушність Х. Ратна [7], яка стверджує, що медичні працівники можуть припускатися помилок через нерозуміння хвилювань пацієнта. Найвірогідніший сценарій – це послуговування історією поточної хвороби пацієнта, внаслідок чого медичні працівники будуть надто зосереджуватися на певному диференціальному діагнозі. Складно погодитись із запропонованим авторкою тристороннім підходом до ефективної комунікації у закладах охорони здоров'я, який вимагає використання таких методів оцінки, як медична грамотність пацієнтів, культурне розуміння і мовні бар'єри. На наш погляд, такий підхід досить складно реалізувати на практиці.

У процесі з'ясування особливостей хвороби використовується термін «відкритий-закритий конус», який репрезентує алгоритм ведення консультації та ілюструє процес збору інформації (конус поступово «звужується» з переходом від відкритих до закритих запитань). Консультацію варто починати з відкритих запитань, які передбачають розгорнуту відповідь («Чи не могли б Ви детальніше розповісти про ...?»), щоб дати можливість пацієнту висловитися, а потім перейти до навідних запитань («Болить більше спереду чи ззаду?») і до закритих запитань («Ви палите?»), які застосовуються з метою уточнення деталей. В кінці розмови принципово важливе узагальнення: «Давайте підсумуємо ...», «Таким чином, найбільше Вас турбує ...», «Основна причина Вашого звернення – це ...».

Центральне місце в комунікації належить аргументації лікарем вибору спеціального курсу лікування пацієнта, пояснення переваг та недоліків такого лікування відповідно до конкретного медичного випадку з урахуванням клієнт-центрованого підходу. Довгострокове лікування може бути ускладнене втомою пацієнта, невірою у позитивний результат лікування, побоюванням побічних ефектів та реакцій від процедур та маніпуляцій чи іншими чинниками, зокрема інформацією від третіх осіб або з інших джерел, у тому числі з Інтернету. В окреслених випадках необхідно застосовувати техніку переконання пацієнта у важливості продовження лікування, аргументуючи обрану лікарем стратегію.

Під час роз'яснення наступних етапів лікування чи реабілітації важливо застосовувати хронологічний метод, що відповідає природному ходу подій, порядку елементів цілого та індуктивний метод, при застосуванні якого лікар за результатами аналізу й оцінки окремих фактів виявляє певні закономірності і робить резюме. Щоб переконати пацієнта, довести і обґрунтувати свою позицію, рекомендується застосовувати дедуктивний метод, який передбачає рух від загального до конкретного, від тези до аргументів. У процесі переконання ефективним є метод аналогії, який передбачає зіставлення медичних кейсів, симптомів, практик лікування тощо.

Лікарю, який працює у сфері офіційної медицини, вкрай важливо уникати обставин, за яких він стає «ворогом» в очах свого пацієнта, а медичні працівники – в очах усього суспільства. Звісно, що не все залежить тільки від лікаря, але це не знімає з нього правової відповідальності за лікарську помилку, а лише підкреслює важливість максимально коректних форм і дій, спрямованих на подолання конфлікту з пацієнтом на ґрунті неправильно обраного спілкування. Часто причинами виникнення образу «ворога» в особі лікаря є:

- порушення умов комфортності візиту до лікаря: поганий сервіс (умови спілкування);
- невиправдані очікування від зустрічі з лікарем;
- страх перед лікарем або перед інформацією про стан свого здоров'я, підсвідомий пошук винного у виявлених проблемах зі здоров'ям.

Складним комунікативним викликом для лікаря є ведення діалогу з агресивним пацієнтом. Зменшити конфлікт допоможе підтримання зорового контакту, увага до слів та невербальної мови співрозмовника, повтори, уточнення, прояв ставлення до ситуації, а не до особистості, резюмування й підтвердження. Комунікативна модель «лікар – агресивний пацієнт» передбачає використання таких прийомів зниження рівня агресії:

- *підкреслення значущості пацієнта*: «Дякую за відвертість, подумаймо разом, що можна зробити у цій ситуації ...», «Дякую, що

відверто сказали мені про те, що Вам не подобається. Це допоможе знайти краще рішення ...»;

– *називання почуттів пацієнта*: «Ви відчуваєте обурення, коли згадуєте про це ...», «Якщо я Вас правильно зрозумів, то Вас засмутила ситуація з ...»;

– *підкреслення спільності, єдності*: «Для мене, як і для Вас, важливо, щоб Ви почувалися краще ...», «Ми обидва хочемо вирішити цю ситуацію ...»;

– *активне слухання*: «Ви вважаєте, що проблема ...?»;

– *спонукання продовжувати розповідь*: «Чи правильно я зрозумів, що ...», «Так, і ...»;

– *емоційна залученість, дотичність*: «Я радий, що зміг допомогти».

Тривожність є індивідуальною психологічною особливістю, схильністю до стану тривоги. Як правило, такі хворі мають вегетативну гіперактивність. Розрізняють нормальну та патологічну тривогу. Нормальна (адаптаційна) тривога може бути наслідком емоційного дискомфорту, відповіддю на невизначену або загрозливу ситуацію. Вона нетривала, має помірний характер і не перешкоджає продуктивній діяльності хворого. Патологічна тривога зумовлена певними зовнішніми чинниками, розвивається послідовно, триває довше, супроводжується погіршенням якості життя і характеризується гіпертрофованим ставленням хворого до ситуації. Такі хворі метушливі, скуті, надмірно напружені, перебільшують небезпеку, можуть бути дратівливими, агресивними, проявляють ворожість у розмові з лікарем.

При спілкуванні з пацієнтами з підвищеною тривожністю лікар повинен проявляти увагу і терпимість, демонструвати зацікавленість у лікуванні, роз'яснювати зв'язок між тривогою та фізичним самопочуттям, обговорювати план лікування і зміст процедур, що проводяться, пояснювати, як поводитися в ситуації, що викликає потенційну тривогу, уникати необережних висловлювань. До хворих з вираженою дезадаптацією, зумовленою патологічною тривожністю, доцільно залучати для консультування лікаря-психіатра.

Конфліктні ситуації можуть виникнути, коли, захищаючи власні інтереси, хворий переходить розумні межі. Основою конфлікту є особливості міжособистісних відносин, зумовлені відмінністю в індивідуальних якостях людей, в їх цінностях та переконаннях; особистісні особливості лікаря та хворого, особливо при спілкуванні з хворими, які мають функціональні розлади.

Найчастіше причинами конфліктних ситуацій є недостатньо уважне ставлення до хворого, особливості характеру лікаря і пацієнта, недостовірні інформація, професійна некомпетентність.

Для уникнення конфліктних ситуацій пропонуємо такі дії:

- при взаємодії лікаря з хворим доцільно проявляти розуміння до проблеми хворого, незалежно від форми її викладу. Можливо, ситуація має просте рішення і її можна легко усунути;
- не слід приймати емоційні висловлювання хворого на свій рахунок та піддаватися на провокації;
- необхідно відстоювати свою позицію, не проявляючи зарозумілості та агресії, прагнути взаємовигідно вирішити конфлікт на основі співробітництва та компромісу;
- після подолання конфліктної ситуації потрібно винести з неї уроки.

Найчастіше конфліктні ситуації виникають з експресивними пацієнтами, яких у відсотковому відношенні приблизно 15%. Характерними рисами експресивного пацієнта є екстравагантність, впевненість у своїй неповторності, бажання викликати замилювання оточення, неординарність. Пацієнт такого психотипу «влітає» до кабінету та може щось упустити через неухважність. Його рухи вільні, розгонисті, трохи різкі; жести емоційні та живі; голос гучний та темпераментний, у мовленні він використовує слова як з негативним, так і з позитивним відтінком. Такий тип пацієнтів швидко приймає рішення (зазвичай достатньо 2-3 візитів до лікаря), особливо, якщо це щось незвичайне. Пріоритетні потреби такого пацієнта – емоції, увага з боку друзів, любов до новизни.

Вважаємо за доцільне окреслити схему алгоритму комунікації лікаря з пацієнтом експресивного типу:

- пацієнти цього психотипу цінують новаторство та творчий підхід лікаря до роботи;
- пропозиції лікаря мають бути яскравими та емоційними («нова технологія», «інноваційний метод» тощо);
- необхідно уникати авторитарної манери призначення препаратів;
- слід уникати довгих логічних пояснень;
- свої думки доцільно супроводжувати жартами та кумедними ситуаціями.

Для правильного ведення діалогу з пацієнтом лікарю рекомендується використовувати відповідні тактики, які є сукупністю засобів і прийомів для досягнення поставленої мети. Розглянемо деякі з них.

Тактика «збереження обличчя» спрямована на порятунок престижу, доброго імені, репутації, збереження гідності. Розрізняють оборонну та захисну тактику «збереження обличчя». При оборонній тактиці одна сторона конфлікту прагне запобігти спробам іншої сторони представити її слабкою та безпорадною. Захисна тактика реалізується, коли дії однієї

сторони конфлікту дозволяють іншій стороні поступитися в суперечці, зберігши при цьому своє обличчя. У спілкуванні лікаря та пацієнта цю тактику можна використовувати при спільному виборі лікування або досліджень.

Тактика «противник – партнер». Зміст цієї тактики полягає у зміні стереотипу сприйняття пацієнтом лікаря не як ворога, а як соратника.

Тактика індивідуального зобов'язання застосовується, коли лікареві потрібно переконати хворого у необхідності самостійно прийняти зобов'язання щодо свого лікування. Сам факт прийняття пацієнтом зобов'язання автоматично запускає механізм його особистої відповідальності.

Тактика контрасту. Принцип контрасту є одним із принципів людського сприйняття, який можна використовувати під час спілкування з пацієнтами. Наприклад, лікар має двох хворих з одним захворюванням, але з різним ставленням до своєї хвороби. Перший хворий підтягнутий, охайний, усміхнений і зовні нічим не проявляє своє захворювання, другий – зневірений. Для того, щоб допомогти другому пацієнту мобілізувати свої сили, лікар знайомить його з першим пацієнтом. Це дає можливість побачити себе з боку та зібратися у боротьбі з недугою.

Тактика звернення по допомогу. Люди завжди цінують, коли їх просять про допомогу. Неважливо, чого це стосується: інформації, знань, досвіду чи здоров'я. Ця тактика рекомендується при спілкуванні з пацієнтом для уточнення інформації. Лікар ніби звертається до нього по допомогу зі словами: «Чи правильно я Вас зрозумів, що ...».

Висновки. Таким чином, конфліктне спілкування неминуче у звичайному житті та у лікувальній діяльності. В обох випадках воно має певні психологічні особливості. Від лікаря залежить, який вид спілкування з пацієнтом він вибере. Щоб привернути до себе пацієнта не тільки для здійснення лікувального процесу, але й для психологічно комфортного спілкування лікар повинен володіти певними якостями.

Для правильного ведення діалогу з пацієнтом лікарю рекомендується використовувати відповідні тактики: тактику «збереження обличчя», тактику «противник – партнер», тактику контрасту, тактику звернення по допомогу, тактику індивідуального зобов'язання.

Найкращий спосіб подолання конфлікту – попередити його виникнення. Взаємодія між лікарем та хворим у ході лікування є одним з головних компонентів успіху. Налагоджені взаємини між ними не лише усувають певні труднощі, які, з одного боку, погіршують стан хворого, а з іншого – негативно впливають на лікаря, але й самі по собі є лікувальними, оскільки посилюють та полегшують взаємодію всіх інших лікувальних заходів, нівелюють умови для розвитку конфліктних ситуацій.

Література:

1. Європейська Хартія прав пацієнтів в Україні. URL: <https://phc.org.ua/sites/default/files/uploads/files/hartia.pdf> (дата звернення: 20.07.2024).
2. Юдіна О. М. Психологічні особливості формування емпатійності майбутніх лікарів: дис... канд. психол. наук : 19.00.01 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2004. 16 с.
3. Hrevtsova R.Y. Informed Consent and Informed Refusal A Developing Country Perspective. R.G. Beran (ed.), *Legal and Forensic Medicine*, Springer-Verlag. Berlin Heidelberg. 2013. 927 p.
4. Vincent J., Joung M., Phillips A. Why do people sue doctors? A study of patients and relatives taking legal action. *Lancet*. 1997. Vol. 343, No. 8913. P. 1609-1613. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7911925>. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(94\)93062-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(94)93062-7).
5. Karnieli-Miller O. Reflective practice in the teaching of communication skills. *Patient Education and Counseling*, 2020. 103(10): 2166–2172. doi.org/10.1016/j.pec.2020.06.021: www.umj.com.ua/uk/publikatsia-243480-komunikatsiya-v-medichnij-galuzi-problemita-pidhodi.
6. Гуменна І. Р. Підготовка майбутніх лікарів до професійної комунікації на засадах міждисциплінарної інтеграції: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / НУВГП. Рівне, 2016. 33 с.
7. Ratna H. The importance of effective communication in healthcare practice. *Harvard Public Health Review*. 2019, 23. DOI:10.54111/0001/W4.

References:

1. Evropeyskaya khartya prav patsiyentiv v Ukraini. (2002). [European Charter of Patients' Rights in Ukraine]. URL: <https://phc.org.ua/sites/default/files/uploads/files/hartia.pdf> (дата звернення: 20.07.2024). [in Ukrainian].
2. Yudina, O. M. (2004). *Psykholohichni osoblyvosti formuvannya empatynosti maybutnikh likariv: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psykhol. nauk: spets. 19.00.01 Zahal'na psykholohiya, istoriya psykholohiyi* [Psychological features of the formation of empathy of future doctors: abstract of the dissertation for the degree of candidate of psychological sciences: 19.00.01: general psychology, history of psychology], Kyiv, 2004, P. 16 [in Ukrainian].
3. Hrevtsova, R. Y. (2013). *Informed Consent and Informed Refusal A Developing Country Perspective*. R.G. Beran (ed.), *Legal and Forensic Medicine*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg; 927 p. [in English].
4. Vincent, J., Joung, M., Phillips, A. (1997). Why do people sue doctors? A study of patients and relatives taking legal action. *Lancet*. Vol. 343, No. 8913. P. 1609-1613. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7911925>. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(94\)93062-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(94)93062-7) [in English].
5. Karnieli-Miller, O. (2020) Reflective practice in the teaching of communication skills. *Patient Education and Counseling*, 103(10): 2166–2172. doi.org/10.1016/j.pec.2020.06.021: www.umj.com.ua/uk/publikatsia-243480-komunikatsiya-v-medichnij-galuzi-problemita-pidhodi [in English].
6. Humenna, I. R. (2016). *Pidhotovka maybutnikh likariv do profesynoyi komunikatsiyi na zasadakh mizhdystsyplinarnoyi intehratsiyi : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04* [Preparation of future doctors for professional communication on the basis of interdisciplinary integration: disertation for the degree of candidate of pedagogical sciences: 13.00.04], Ternopil's'kyu nats. ped. un-t, Ternopil', P. 33 [in Ukrainian].
7. Ratna, H. (2019). The importance of effective communication in healthcare practice. *Harvard Public Health Review*. 2019;23. DOI:10.54111/0001/W4. [in English].

Журнал

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 8(26) 2024

Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.